

Tanévnyitó hangversenyek

Három hangversenyről szeretnék beszámolni és néhány észrevételt fűzni hozzájuk. Az első Ránki Dezső szeptember 20-i, az Aulában tartott hangversenye, a második Koloss István orgonahangversenye szeptember 21-én, a harmadik pedig Lehotka hangversenynek volt hirdetve szeptember 22-ére; a két utóbbi természetesen a Dómban hangzott el.

Ránki vasárnapi fellépése az Aulában a Collegium Artium et Polytechnicum idei nyitó rendezvénye volt és egyben tisztelgés Bartók előtt. Ez utóbbi feladatot Illyés Bartók című versének kicsit patetikus előadása és a hangverseny első darabja, a Szabadban szvit töltötte be. Ránki ez alkalommal is szerényen, tartózkodóan, ám korántsem visszahuzódó módon viselkedett. Önmaga konferálta be az elhangzó darabokat.

A műsor tematikája fordítottja volt a megszokottnak, vagyis először hallottunk modern művet, majd ezt követték az un. klasszikusok. A modern zenét - mint említettem - Bartók Szabadban szvitje képviselte, ezt egy Debussy mű követte, melyet impresszionista jegyei alkalmassá tettek arra, hogy a bartóki hangzást még idézze, s egyszersmind harmonizáltságával átvezesse a hallgatót Schumann muzsikájának világába. /Itt említem meg, hogy Bartók mellett Ránki műsora a 125 éve elhunyt Schumann-nak is emléket állított./

Tehát a hangverseny mind műsorában, mind az előadó személyében kellőképp ünnepélyes volt. Az ember ezek után hajlamos lenne azt hinni, hogy kivételesen nagy zenei élményben lesz része. Ám hamarosan - rögtön a terembe való belépés után - jelentkezik az első kétely, az első zavaró motívum. Valahonnan zaj hallátszik. Hát persze, a szökőkút! Még szerencse, hogy most nem zenél. Így sem volt kellemes, hogy hol leállt, hol megindult. Gondolom nem irok le ujdonságot, amikor azt állítom, hogy hangversenyen csöndre van szükség, csak a zene szólhat.

Ugy gondoltam magamban, ha a művész koncentrációját nem fogja zavarni a szökőkút, akkor nekem észre sem kéne vennem ilyen apróságot.

Félig igazam is lett. Csak félig, mert észrevettem, ám tényleg apróságnak bizonyult.

Felidéztem magamban a Szabadban első tételének ismerős hangjait, a Sippal-dobbal című népdal elbujtatott témáját és izgatottan vártam, hogy mindez a valóságban megszólaljon. És nem akartam hinni a fülemnek! Lehetséges ez?!

Sajnos lehetséges volt, hogy Ránki Dezsőnek ilyen ünnepélyes alkalommal egy kritikán aluli zongorán kellett játszania. A zongora csörgött, morgott és kattogott. Hogy egészen pontos legyek a pedálok voltak szörnyű állapotban. Jó zongorán egy pedál lenyomása nem zajként jelentkezik. Ezen a hangszeren viszont mindaddig, míg a pedál lenyomott állapotban volt /megítélésem szerint a "zenditőről" lehet szó/, valami idegtépően csörömpölt. Ez volt a legborzasztóbb. Persze a zongora ennél változatosabb képet nyújtott; némely hangja eltűnt, vagyis a leütéskor hallható kissé erősebb indítás hiányzott, így amolyan kezdet nélküli hangot adott a hur. Más hangok erőszakosan harsányak, fémeseek voltak. Tehát a zongora hangképe a legnagyobb jóindulattal sem nevezhető kiegyensúlyozottnak.

Most az olvasó képzeletben adja össze a szökőkút zaját és a zongora fent ismerttetett csodás tulajdonságait és próbálja meg alképzelni a hangzását. El kell árulnom, nem egyezhet a valósággal, mert a képlethez hozzá kell még adni Ránki művészi géniusát. Ez az ember valóságos küzdelmet vivott a hangszerrel. A hallgatóság számára az igazi élményt ez a küzdelem jelentette. Ezt a teljesítményt szavakkal nem lehet kifejezni. Ránki művészi nagysága ilyen mostoha körülmények között is megmutatkozott. Talán más művész nem is játszott volna ilyen hangszeren, ám Ránki Dezső vállalta a kétes kimenetelű harcot a zongorával és győzni tudott.

Előre kell bocsátanom, hogy a Dómban elhangzott hangversenyekről sem tudok sok jót írni. Lássuk először a programokat. Koloss István nem a legszerencsésebben állította össze műsorát. Amíg Ránki hangversenye szisztematikusan felépített volt, addig Koloss kavarta-keverte a stílusokat. Az első darab saját kompozíciója, nem a legsikerültebben archaizáló feldolgozása régi magyar táncoknak a Lőcsei ill. a

Vietórix kódexből. Számomra a legkevésbé az ezt követő Bartók átírat tetszett, amivel Koloss a maga módján járult hozzá a Bartók centenárium megünnepléséhez. A szándék mindenképp dicséretes, de a kiválasztott Bartók darabot /a két burlasz, néhány részlet a Mikrokozmoszból/ nem bizonyultak a legmegfelelőbbnek. Mind zongorára íródott, két szólamban, Koloss István, - az orgona lehetőségeit kihasználandó - mindhez írt egy harmadik, lábpedál szólamot. Ezzel még ki lennék békülve, ám a hangzás /legalábbis nekem, aki ismerem az eredeti műveket/, hogy úgy mondjam fülsértő volt. Persze, lehet, hogy azért ítélem meg ilyen szigorúan ezt a kísérletet, mert más helyen még nem hallottam, ugyanis /mint még arról alább szó lesz/ a Dómban nem valami jó az akusztika. Am ha ettől megpróbálok eltekinteni, akkor is marad egy olyan érzésem, hogy rosszul sikerült kompozíciót hallottam. Hiányoltam a dinamikát, a jellegzetes bartóki hangzást. Ez pedig szerintem annak köszönhető, hogy orgonán hallottunk eredetileg zongorára írott műveket, és köztudott, az orgona lágyabb, de monumentálisabb hangzású a zongoránál. Ezért talán jobb lett volna zenekari művel próbálkozni.

Visszatérve a programhoz, a bartóki opuszokat egy barokk szerző műve, majd ismét modern darab, azután újra barokk mű jött, majd egy romantikus, stb.

Nincs kifogásom a hagyományos tematika felborításához, ha van valami, ami egységbe fogja a programot. Ez nagyon hiányzott Koloss István István koncertjéből.

Másnapra Lehotka Gábort hirdették, mint a Collegium Artium et Politechnicum előadóját. Helyette Kistétényi Melinda orgonált. Ezt a változást sokan nem vették észre, mivel sehol nem volt feltüntetve és a konferanszié is csak kétszer mondta be, ami nem sokat ért, mert akkora helyen, mint a Dóm, egy ember hangja alig hallatszik, a konferansziék pedig mindig a mikrofon mellé beszélnek. Így fordulhatott elő, hogy a hangverseny végén ezt a véleményt hallottam: "Ez a Lehotka megint alsiette Bach-ot."

Kistétényi Melinda műsora egységes, csak barokk műveket tartalmazott /és amennyire ez hallható volt, pontosan játszotta Bach műveit/. Szintén jól felépített műsorral jelentkezett az est másik szereplője, az egyetemi énekkar; középkori szerzők alkotásai és Kodály két korus-

műve képezte műsorukat. Az énekkar a tőle megszokott jó teljesítményt nyújtotta, a vegyeskari mű gyengébb nő szólama is csak a létszámcsökkenés terhére írható.

Koloss István és Kistétényi Melinda jól játszott. Egy-egy mű interpretációja élményszámba ment volna, ha nem a Dómban hangzik el. Tavaly, amíg az orgona volt rettenetes állapotban, fel sem figyeltem a rossz akusztikára. Amíg rendbe nem hozták az orgonát, némely sipok "köhögtek, krárogtek", bizonyos regiszterek zörögtek. Sőt, mint néhány énekkarostól értesültem, az sem volt szokatlan, ha azért kellett rugdosni a hangszert, mert beragadt egy billentyű.

Mostanra már tökéletes az orgona. Csodálatos hangszínek lehet elővarázsolni rajta. Ám ebből gyakran alig lehet hallani valamit. Ennek az az egyszerű oka van, hogy a Dóm szinte elviselhetetlenül visszhangos. Hangerőtől függően 5-7 másodperc között ingadozik egy-egy visszhang hossza. Lemezeken nem nagyon /csak kivételképp/ lehet visszhangos orgonafelvételt hallanai, az életben már szól visszhangos helyen orgona. Talán ez az oka annak, hogy jómagam már megbarátkoztam a kicsit visszhangos orgonahangzással. De a Dómbeli visszhang sok, elképesztően sok. Olyannyira, hogy teljesen tönkreteszi a műveket. Amikor az orgonista valamelyik szólamon egy fortét produkál, a többit csak sejteni lehet, egy-egy tuttinál pedig egyszerűen káosz uralkodik.

Igy fordulhatott elő, hogy Bach^D-dur toccata és fuga című művének előadásakor az általában népszerűbb toccatánál a hangkép teljes zavarossága, áttekinthetetlensége miatt az elmélyültebb, kimértebb /ezért kevésbé kedvelt/ fuga a maga csendesebb hangzásával nagyobb sikert arathatott. Mint valami teljesen hihetetlen dolgot kell leírnom, hogy az E-dur prelúdium és fuga is elhangzott. Ezt a művet Bach öt szólamra komponálta, a művész le is játszotta mind az ötöt, a hallgató viszont a legjobb esetben is csak hármát hallott. Öt szólam, ez sok a Dómnak.

Ily módon lett a legsikerültebb előadás Bach egyik korál előjátéka, hiszen ez halk, visszafogott, meditációra hajlamos mű. Ebben a műben fedezhette fel a hallgató az orgona regisztereinek szépségét.

Sokan gondolhatják /főleg azok, akik a koncertek valamelyikén ott voltak/, hogy mindez felesleges akadékoskodás. Ezek az emberek tegyenek egy próbát. Hallgassanak meg néhány orgonaművet élőben, vagy lemezen jó körülmények között. Biztos, hogy ők is élvezhetetlennek fogják találni a Dómban adott hangversenyeket.

Nincs szándékomban csökkenteni a Dóm hangversenyeinek népszerűségét. Nem is lehet, hiszen ott rendeznek koncertet, ezért a zenekedvelő kénytelen oda menni, bár tudja, csak bosszankodni fog. És általában, bárki írhat bármit, a Dóm mindig tele lesz, ami bizonyára örövendetes dolog. Kell a közművelődés! Csak kérdés, hogy hogyan? Érdekes olyan könyvet olvasni, aminek hiányzik a fele? A művészet minőségét követel.

Ránkinak illett volna jobb zongorát adni. Biztos van egy Szege-den. Az orgonahangversenyeket jobb lenne más templomban tartani, ahol jó az akusztika és jó az orgona. Gondolom ilyen is akad itt.

Pap Gábor